

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izloja vsak četrtik in velja s poštno vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 4 K, pol leta 2 K in za četrt leta 1 K. Naročnina za Nemčijo 6 K, za druge evropske države 8 K. Kdor hoče sam po nje, plača na leto samo 3 K. — Naročnina se pošilja na: Upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se dopušča do odnove. — Udeležba „Kotliškega“ in „Kotliškega“ društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 10 vin. — Uredništvo: Koroska cesta šte. 5. — Rokopisi se ne vračajo. — Upravništvo: Koroska cesta šte. 5. — Naročnina, inserate in reklamacije. — Za inserate se plačuje od enostopne petitvrate za enkrat 13 vin, ali kar je isto, 1 kvadratni centimeter prostora stane 12 vin. Za večkratne oglase primeren popust. V oddelku „Mala razmislila“ stane beseda 5 vin. Parte in zahvale vsaka petitvra 24 vin, izjave in Poslano 36 vin. — Inserati se sprejemajo do torka opoldne. — Nezaprite reklamacije so poštno proste.

CESAR FRANC JOŽEF

Ko dobijo čitatelji naš list v roke, bodo telesni ostanki cesarja Franca Jožefa I. v grobnici oo. kapucinov na Dunaju že položeni k večnemu počitku. Mnogo ljudstva, ki ga bodo spremljale na zadnji poti, se bodo zopet razkropile na vse štiri vetrove sveta in se vrstile na svoje domove. Toda spomin na dragopokojnega cesarja bo živel med narodi naprej.

Tiha žalost nad izgubo mnogoletnega vladarja je med vsemi narodi velika. Kazala se je v tisočih oblikah. Raz hiše so plapolale žalne zastave, v oknih so brlele lučice pred napol zakritimi cesarjevimi podobami in sohami, v občinskih odborih, društvi, zavodih so se obdržavale žalne seje, na tisoče in tisoče brzojavov z besedami sočutja je pohitelo na cesarski Dunaj, po cerkvah so se služile sv. maše za rajnega, in iz src vernikov so kipele vroče molitve za njegovo dušo. Vse se je požurilo, da tudi na zemlji izrazi svojo globoko notranjo žalost nad prebrdno izgubo.

Tudi med nami Slovenci je žalost vsled smrti cesarja Franca Jožefa velika in splošna. Bili smo mu vedno zvest in udan narod, delili smo z njim vse žalostne in vesele dneve, kateri so dohiteli v dolgem času njegovega vladanja našo domovino, bili smo mu navlažni za vse naprave, ki so pospeševale naš narodni, prosvetni in gospodarski napredek, za to nam je sedaj njegova smrt zasekala globoko rano v naše srce. Spomin na preblyega vladarja ostane med nami slaven in trajen, vsi Slovenci kličemo soglasno: Slava njegovemu spominu!

Živel cesar Karol I.!

Vemo da izpolnjujemo Slovenci le željo rajnega cesarja, ako prenesemo vso ljubezen in zvestobo, ki smo jo gojili dosedaj do njega, na novega, mladega cesarja Karola I. in na njegovo plemenito soprogo cesarico Cito. Za to stopamo sedaj v duhu pred njegov prestol ter mu iz dna svojega mehkočutečega, zvestega slovenskega srca kličemo: Živel cesar Karol I., živila cesarica Cita!

Živel cesar Karol I. Stoletne in stoletne zgodovinske vezi nas vežejo na slavno vladarsko hišo Habsburžanov. Pod njihovim močnim žezlom smo si ohranili svojo narodnost, si zasnovali lepo prosvetno življenje in si ustanovili krepke gospodarski obstoj. Za to smatra vsak Slovenec za zločin, ako bi mu tudi samo njegove misli le za trenotek uhajale preko mej habsburške monarhije, smatra pa tudi za zločin, ako kdo le dvomi nad njegovo podedovano in v stoletnih viharjih utrjeno in kot skupno narodno posest varovano ljubezen in zvestobo do Habsburžanov in njih države. Na nas Slovence lahko novi cesar računja povsod in vsikdar. Kadar bo nas klicala njegova cesarska beseda, se bomo vsi do zadnjega Slovenca zbrali okoli njegovega prestola in mu ponudili blago in kri na razpolago. Prepričani pa smo, da bo mladi cesar z očetovsko dobrohotnostjo in ljubeznijo zrl tudi na naš udani mu slovenski narod ter mu nadeljal svojo vladarsko milost, da se bo lahko naprej razvijal v svoje dobro in v dobro skupne domovine Avstrije.

Živila cesarica Cita! Odkar nam je zločinska roka laškega anarhista Lukenija vzela cesarico Elizabeto, nismo imeli cesarice. Za to nas navdaja dej-

stvo, da smo dobili zopet cesarico, z neko očarjučo navdušenostjo. In podvojeno, potrojeno je naše veselje razpoloženje, ker vemo, da smo dobili v novi cesarici pobožno, plemenito in velikodušno cesarico. Zvesta katoličanka, vzorna žena, blaga mati bo visoka gospa tudi avstrijskim narodom močna zaščitnica, ubogim in žalostnim sočutna pomočnica, vsem državljanom dobra, plemenita mati!

Živila avstrijska cesarska dvojica, cesar Karol I. in cesarica Cita!

Zadnje dni pred smrtjo.

Bolehati je cesar začel pred kakimi tremi tedni in sicer na popolnoma nepomembnem katarju — tako da niti ni bil zasližen. Se le dne 8. novembra so se pojavile neznatne bolečine pri oprsnih mreni. Dne 12. novembra je cesar prvič občutil bolečine v desnih pljučih, ne da bi bil mogel cesarjev telesni zdravnik, ki je vsak dan preiskal cesarja, doznati vnetja pljuč. Dne 15. novembra se je cesarjevo zdravstveno stanje obrnilo tako na slabše, da je vzbujalo skrb, kajti vladar ni mogel ničesar več jesti in lotiti se ga je tudi vročina. Počutil se je zelo utrujenega. V petek in soboto se je njegovo zdravstveno stanje zopet poslabšalo, kajti telesna toplota je postajala vedno večja, bolnik pa vedno bolj slab. Kljub temu je cesar delal kakor po navadi.

V ponedeljek, dne 20. novembra, se je podal cesar prej nego navadno k počitku, dihala se bila še vedno prosta. Le huda mrzlica se je zdela spričo visoke cesarjeve starosti zelo nevarna. Na večer se mu je zavest nekoliko omočila.

V torek, 21. nov., je vstal cesar, toda imel je hudo vročico, počutil se je zelo trudnega in je velel, da se pristavi k njegovi mizi naslanjač, kar sicer ni bila nikdar njegova navada. Zjutraj je spil čašico čaja in povzli dva kosca gnjati, ob 8. uri je pa spil kozarec kislega mleka. Za zajutrek ni skoraj nič zavžil, pač pa proti večeru krožnik dobre juhe in košček kureline. Počutil se je vedno bolj slabega, tako da je proti 6. uri zvečer sam zahteval, da ga spravijo v posteljo. Zavest ga je začela zapuščati. Telesni zdravnik dr. Kerel in profesor dr. Ortner sta bila celi čas pri cesarju. Kljub opasnemu zdravstvenemu stanju sta bila oba zdravnika še vedno mnenja, da je pričakovati še že ne ozdravljenja, pa vendar toliko, da bo cesarjeva bolezen trajala še 2 do 3 dni. Cesar je ležal v postelji mirno, ne da bi mu bilo hropelo v prsih, ni težko dihal in tudi ni dal od sebe nobenega glasu, da trpi bolečine. Cesarjeva hči nadvojvodinja Marija Valerija in princesinja Elizabeta Windischgrätz sta bili celi čas pri cesarju. Ob 7. uri zvečer sta zdravnika vnovič preiskala cesarja, ki je močno zaspal. Ko sta prišla med 8. in 9. uro zopet k cesarju, sta vsa osupnjena doznala, da je žalibog v najkrajšem času pričakovati cesarjeve smrti. Nadvojvodinjo Marijo Valerijo, ki se je po hčerko odpeljala proti kolodvoru, so hitro poklicali nazaj. Dvorni župnik Seydl je v navzočnosti članov cesarske rodbine podelil cesarju poslednje olje.

Krog bolniške postelje so se zbrali poleg prestolonaslednika Karola Franca Jožefa in nadvojvodinje Cite številni člani cesarske hiše. Cesarju se je začelo blesti in dihanje je bilo izredno globoko. Navzoči so glasno molili za srečno zadnjo uro cesarjevo. Ob 8. uri zvečer je cesar zaspal, nato je pričel globoko dihati; 5 minut po 9. uri pa je mirno v Gospodu zaspal.

Cesar umrl kot veren katoličan.

Cesar je pri popolni zavesti in z globoko pobožnostjo v torek, dne 21. novembra, predpoldne prejel sv. zakramente. Spovedal ga je ter mu podelil sv. obhajilo dvorni župnik, prelat dr. Seydl. Cesar je, dasiravno je še vedno bil prepričan, da ozdravi, sam izrazil željo, da bi rad sprejel sv. zakramente. V ponedeljek popoldne je dospel v Senbrun apostolski nuncij, ki je sporočil, da je sv. Oče Benedikt XV. poslal bolnemu cesarju svoj blagoslov. V torek

zvečer je dr. Seydl podelil umirajočemu cesarju zakrament sv. poslednjega olja, in je zmoli ob njegovi postelji molitve za umirajoče. Cesar je umrl s križem in rožnim vencem v rokah.

Katere so bile cesarjeve 'zadnje besede?

V dunajski cerkvi z naslovom „Na dvoru“ je samostanski prednik o. Koller v pridigi povedal, da je cesar Franc Jožef v torek, ob 6. uri zvečer, v naslonjaču hotel moliti večerno molitev, pa so ga srečali med molitvijo zapustile moči. Ko so ga hoteli spraviti v posteljo, se je na rahlo branil z besedami: „I-mam še veliko moliti!“ Nato je zaspal.

Na mrtvaškem odru.

Mrtvo truplo cesarjevo so prve dni po smrti pustili ležati v postelji sobe, kjer je umrl. Pokrit je bil do prs z odejo, na kateri je ležal šopek cvetlic. V mrtvaški sobi so se neprestano opravljale molitve za cesarja. Dne 24. novembra so položili krsto na mrtvaški oder in sicer v kotu pisalnice poleg spalne sobe. Po stari navadi so cesarja mazili in mu odvzeli srce in drobovino. Srce so shranili v srebrno posodo, drobovino pa v bakreni kotli in je s truplom vred pokopano v kapucinskem grobišču.

Cesar je držal na odru v sklenjenih rokah mal črn križ iz nekaj cvetlic. Truplo je pokrivala odeja iz zlatenine; otroci cesarjeve rodbine pa so položili na oder male šopke cvetlic. Krsto je pokrivala prozorna tančica. Cesar je ležal kot da bi počival. Glava je počivala na beli blazini iz atlasa. Na cesarjevem obrazu ni bilo opaziti nobene spremembe, tako, da je izleđal, kakor da bi še živel, tako dobro so truplo mazili.

Cesar je bil oblečen v uniformo avstr. maršala. Truplo je bilo najprvo položeno v črno zametno krsto, katero so obdajali visoki srebrni svečniki. Pred krsto je stal velik križ in posoda z blagoslovljeno vodo. Pri mrliču se je neprestano noč in dan molilo. V soboto so krsto zaprli. V ponedeljek so črno krsto položili v kovinasto rakev.

V ponedeljek, dne 27. novembra, ob 10. uri zvečer so krsto z mrtvaškim vozom, v katerega je bilo vpreženih 8 vrancev, prepeljali iz Senbruna v grajsko cerkev. Ko so truplo blagoslovili, je bilo položeno v cerkvi na mrtvaški oder. Občinstvu je bil vstop v grajsko cerkev dovoljen v torek in sredo od 8. ure zjutraj do 6. ure zvečer in v četrtek od 8. do 12. ure opoldne. Velike množice ljudstva so hodile kropiti mrtvega vladarja.

Na mrtvaškem odru so ležale na črnih zlatoobrobjenih žametnih blazinah avstrijska cesarska krona, ogrska krona sv. Štefana, nadvojvodski klobuk, redovi, sablja in drugi znaki, ki jih je nosil naš umrl cesar.

Zadnja pot iz Senbruna v cesarski dvor.

V ponedeljek, dne 27. novembra, malo pred 10. uro zvečer, je v Senbrunu duhovščina v navzočnosti cesarske dvojice, članov cesarske hiše in nekaterih dostojanstvenikov blagoslovila cesarjevo truplo in opravila mrtvaške molitve. Ganljivo je bilo slovo od ljubljene gospodarja. Rakev so nato ob svitu gorečih bakelj zanesli na voz. Točno ob 10. uri se je pričel pomikati žalni sprevod. Na čelu sprevoda sta jahala dva dvorna jahača s svetilkami, njima je pa sledil eskadron kavalrije. Nato se je peljal dvoprežni voz s cesarskimi služabniki; temu so sledili dvorni komisar na konju, dva dvorna jahača s svetilkami, 4 šestprežni črni dvorni državni vozovi, v katerih so sedeli cesarjevi pribočniki, oba generalna pribočnika, oba cesarjeva knežja komornika in končno prvi najvišji dvorni mojster knez Montenuovo. Sledil je črno prevlečen mrtvaški voz, v katerega je bilo vpreženih osem vrancev. Konje sta vodila dva dvorna jahača. Na desno od rakeve je korakalo 8 mož avstrijske, na levi strani pa 8 mož ogrske telesne straže. Poleg teh je spremljalo krsto po 8 jezdecov

telesne straže na desni in levi strani. Nadalje je voz spremljalo na vsaki strani po šest cesarjevih telesnih strežnikov. Tik za vozom pa je jahalo po 6 in 6 mož avstrijske in ogrske telesne straže, na čelu jim ena gardna šarža. Med njimi in sledečima dvema vozovoma z dvornim osebjem Nj. Veličanstva sta jahala zopet dva dvorna jahača. Eskadron konjenice je zaključil žalni spreved. Straže, ki so stražile grad, ki ga cesar ni več zapustil, odkar je izbruhnila voj-ska, so zadnjikrat spoštljivo pozdravile svojega najvišjega gospoda. Tisočere množice so po ulicah, po katerih se je vil spreved, tiho in spoštljivo odkriti glav pozdravljale prominelega cesarja. Proti 11. uri ponoči je uospel spreved v cesarski dvor. Ko se je truplo blagoslovilo, so krsto prenesli v dvorno kape-lo. Pred krsto so stopali pevci dvorne kapele, peva-joč „Miserere“, za krsto pa so šli najvišji dvorni mojster knez Montenuovo, najvišji dvorni dostojanst-veniki, ogrski dvorni maršal, vsi pribočniki, komor-niki itd. V kapeli se je truplo zopet blagoslovilo in nato položilo na mrtvaški oder. Dvorna kapela je vsa črno prevlečena. Tudi oltarji so črno zagrnjeni. V sredini kapele je razprostrt črn baldahin čez mrtva-ški oder. Tudi cerkvena tla so črno zagrnjena. O-gromne množice ljudstva od blizu in daleč so te dni obiskale rajnega cesarja in molile zanj.

Mrtvaški voz.

Mrtvaški voz, s katerim so peljali mrtvega ce-sarja k zadnjemu počitku, je mojsterski proizvod ko-larske umetnosti. Narejen je iz hrastovega, črno po-barvanega lesa. Kolesa mrtvaškega voza so pravi velikani, voz sam je bogato okrašen ter je 8 metrov dolg, 3 metre širok in 5 metrov visok. Nad njim se razpenja mogočen baldahin, nad katerega se dviga velika cesarska krona. Za vprego mrtvaškega voza je določenih osem izbranih lepih črnih žrebcev iz hlevov cesarjeve telesne straže. Na tem vozu sta se že peljala k zadnjemu počitku rajni cesarjevič Ru-dolf in cesarica Elizabeta.

Cesarjev spreved je obstojal iz 40 kočij, v ka-terih so se peljali člani cesarske in drugih vladars-kih rodbin ter visoki dostojanstveniki. Vozovi, na ka-terih so se vozile svetilnice in venci, niso vračunjeni. Vozovi so bili vsi črno preoblečeni. Sestava vprege je bila naslednja: osmerovprežni mrtvaški voz, se-serovprežni voz, ki so ga peljali črni žrebci, štiri vozovi, v katerih je bilo vpreženih po šest parov žre-bcev rjave barve, trije dvovprežni vozovi s konji-rjavci. Šest parov konj mrtvaškega voza je vodil raz-kočijaškega sedeža dosežanji cesarjev telesni kočijaž Jožef Walter, ki je bil oblečen v starošpansko kočija-ško obleko. Četrti par konj je vodil jezdeči dvorni kočijaž Killian.

Pogreb.

Pogrebni spreved se je vršil danes v četrtek, dne 30. novembra, popoldne, iz dvorne cerkve po raz-nih ulicah najprvo v cerkev sv. Stefana in od tam v kapucinsko cerkev, kjer je bila rakev položena v cesarsko grobnico k večnemu počitku.

Vsopred pogreba je bil sledeči: Po blagoslovit-vi v dvorni cerkvi so ob 2. rakev zanesli na mrtvaški voz, ki je stal pripravljen v švicarskem dvoru. Visokega mrlča so nato še enkrat blagoslo-vili. V tem so zazvonili vsi zvonovi vseh dunajskih cerkva. Nato se je začel pomikati žalni spreved čez Graški trg, Burgring, Opernring, Ring-cesto, Fran Jožefovo obrežje, po Rotenturmserki cesti v cerkev sv. Stefana, kjer so pričakovali spreveda člani ce-

sarske hiše, tuji vladarji in zastopniki tujih držav, višji dostojanstveniki, duhovščina, uradniki, držav-no zastopstvo, generali itd. Ko je dospel voz z mr-ličem pred cerkev sv. Stefana, so rakev dvignili z voza in jo zanesli v cerkev, kjer je kardinal Pili-truplo znova blagoslovil. Po slovesni blagoslovi vi-visokega mrlča so rakev prepeljali v cerkev očetov kapucinov.

Mrtvaškemu vozu so sledili vozovi, v katerih so sedeli: Cesar Karol I. in cesarica Cita, tuji vladar-ji, nadvojvodi, tuje najvišje gospe in nadvojvodinje, posebni zastopniki tujih dvorov, zastopstva inozem-skih častniških zborov itd. Na potu iz cerkve sv. Ste-fana v kapucinsko cerkev so odposlanstva čet, ki sto-jijo na fronti, delala špalir. Ko je dospel spreved pred cerkev oo. kapucinov, so duhovniki sprejeli ra-kev, ki se je zanesla v cerkev in položila na mrtva-ški oder. Truplo se je nato še enkrat blagoslovilo, nakar so rakev med žalnim zvonjenjem in z vojaškim spremstvom zanesli v grobnico. Rakevi so sledili ce-sar Karol I., prvi najvišji dvorni mojster in čba vr-hovna komornika. V grobnici se je truplo še enkrat blagoslovilo, nakar je po končanih molitvah prvi naj-višji dvorni mojster izročil ključce cesarjeve rakeve gvardjani samostana oo. kapucinov in izročil mrl-ča njegovemu varstvu. Ko se je cesar Karol I. vrnil iz grobnice, je zapustil ves dvor in nato tudi drugi udeleženci pogreba cerkev.

Pomenljiv obred v kapucinski grobnici.

Ko so cesarjevo mrtvo truplo iz kapucinske cerkve ponesli doli v grobnico, se je tamkaj izvršil prav pomenljiv obred. Ko so namreč s cesarjevo kr-sto prišli do vrat grobnice, je najvišji obredni moj-ster s palico potrkal na zaprte duri. „Kdo je tukaj?“ je vprašal gvardjan ter ni odprl. „Njegovo Veličan-stvo najsvetlejši cesar Franc Jožef“, je odgovoril najvišji obredni mojster. „Ignosco — ne poznam ga.“ „Avstrijski cesar in apostolski ogrski kralj!“ „Ne poznam ga.“ Tretjikrat je udaril obredni mojster na zaprta vrata. „Kdo zahteva vstop?“ „Grešni človek, naš brat Franc Jožef!“ Nato so se vrata odprla.

Tuji vladarji pri pogrebu.

Pogreba cesarja Franca Jožefa I. so se udele-žili: nemški cesar s svojo soprogo, saški kralj Av-gust in princ Ivan Jurij, bavorski kralj Ludovik in princ Leopold, Švedskega kralja je zastopal kralje-vič Gustav Adolf, Španskega pa princ Ferdinand Ba-varski. Večina teh veležencev je že v tork in sre-do dospela na Duna.

Cesar Franc Jožef o novem cesarju.

Cesar Franc Jožef se je nedavno o novem ce-sarju izrazil napram tajnemu svetniku Berzevičky-ju sledeče: „Star sem že in ne morem več dolgo ži-veti. A bodite pomirjeni, moj naslednik je vrl in od-ličen mlad mož. Imam veselje nad njim. Imate lah-ko polno zaupanje do njega.“

Cesar Karol I. prevzame vlado.

Ko je cesar Franc Jožef I. po skoraj 68letnem vladanju za vedno zatisnil svoje oči, so se zbrali v mali dvorani šenbrunškega gradu dvorni, državni,

in vojaški dostojanstveniki okoli prestolonaslednika nadvojvode Karola Franca Jožefa. Minister cesarske hiše in zunanjih stvari, baron Burian, je sporočil prestolonasledniku cesarjevo smrt, nakar so vsi na-vzoči dostojanstveniki izrazili prestolonasledniku svo-je sožalje. Nato pa je stopil minister baron Burian ponovno pred prestolonaslednika, se trikrat poklonil pred njim in vprašal, ali hoče sprejeti prestol, ogra-edini upravičeni dedič je. Prestolonaslednik je odgo-voril: „Hočem!“ S to izjavo je prišla vlada starosta-vne mogočne habsburške mogarhije v nove, mlade roke, v roke nadvojvode Karola Franca Jožefa.

Se isto noč je bil sestavljen proglas novega v-ladarja na narode avstro-ogrske monarhije, na kate-rem se je dotedanji prestolonaslednik prvič podpisal kot vladar, cesar avstrijski, kralj češki itd., in apostolski kralj ogrski. Podpis na proglasu se glasi „Karol“ in je potemtakem prestolonaslednik nadvoj-voda Karol Franc Jožef nastopil vlado kot: cesar Karol I.

Prisega na avstrijsko ustavo.

Iz političnih krogov poročajo, da se bo vršila prisega novega cesarja pred obema zbornicama dne 10. decembra t. l.

Iz poslanskih krogov se poroča, da bo cesar k temu dejanju prišel v parlament, kjer bo v steberni dvorani, ki gosposko zbornico veže s poslansko, iz-vršil ustavno prisego. Smatra se pa tudi za verjet-no, da bo cesar člane državne zbornice povabil k sa-bi na cesarski dvor, kjer se bo vsa svečanost vršila v prestolni dvorani.

Kronanje za ogrskega kralja.

Cesar bo še meseca decembra kronan za ogr-skega kralja. Kronanje se vrši na ta način, da bo kot zastopnik in pooblaščenec prebivalstva sklican ogrski državni zbor, ki sklene navadno pet točk ob-segajoče besedilo kraljevske listine. Cim je kralj to listino podpisal in nanj prisegel, je spis pravno-veljaven. Kraljevska rodbina pride dan pred krona-njem z vsemi nadvojvodami in diplomatičnimi zasto-pniki v Budimpešto. Se tisti dan pride odposlanstvo državnega zbora v kraljevski grad, kjer bo knez-pri-mas Černoh prečital listino o kronanju in povabil v-ladarja na kronanje. Dan kronanja stopi ves drža-vni zbor pred kralja in kraljico, ki bosta stala pred prestolom. Po zapriseženju novega čuvarja krone pa gredo vladar, oblečen v magnatsko obleko in vse dru-ge dvorne osebe v cerkev sv. Matije, kjer jih pred glavnim oltarjem sprejme knez-primas. Pred kraljem pojdejo ministrski predsednik grof Tisza, ki bo ne-sel krono sv. Stefana, najvišji sodnik baron Orczy, ki bo nesel kraljevsko žezlo, hrvatski ban baron Skerlec, ki bo nesel zlato državno jabolko, knez Esterhazy, ki bo nesel meč sv. Stefana, potem škof, ki bo nesel dvojni ogrski križ in grof Appony, ki bo nesel mali ogrski križ. Sledilo jim bo deset magna-tov z zastavami.

Po kratkem ogovoru kneza-primasa bo škof iz Kaloe pozval kneza-primasa, naj kralja krona. Cim je kronanje izvršeno, si opase kralj meč sv. Stefa-na, ga potegne iz nožnice in udari z njim, obrniti se proti soncu, trikrat po zraku. Po maši gre kralj s krono sv. Stefana na glavi, opasan z mečem sv. Stefana, držeč v desnici žezlo, v levici državno ja-bolko, v drugo cerkev, kjer zasede prestol in podeli

LISTEK.

Vojni spomini.

(Napisal Januš Golec.)

(Dalje.)

Župnik je menil drugo jutro pri slovesu: „Le korajžno, čez dobre tri tedne se pa itak že vrnete!“

Jedino človeško bitje pa, ki je potočilo za me-noj srčno solzo slovesa, je bila — kaplanijska Loj-za. Da pa me ne bi kdo izmed bralcev obrekel, in morda sikal besed ljubosumnosti radi te moje Lojze, bodem pač zapisal nekaj vrstic hvaležnost Evini po-tomki, ki je sula iz oči solze, ker je odhajal na voj-sko — hribovski kaplan.

Lojza je bila in je menda še eno, že od davnih prednikov podedovano — kaplanijsko zlo. Stare, do-kaj zadehle krstne bukve remšniške župnije so mi kmalu po nastopu kaplanovanja zaupale, da je tekla Lojzi zibelka na strmem Račlu, pod nogami svetle Pankraca. Torej vrh gore, bliže neba, rodila se je Lojza. Ko sem jo podedoval jaz kot postrežnico, je že blizu 20 let gledala očaka Abrahama in služila ol-tarju.

Ustno izročilo, ki je edin vir Lojzine zgodovine od njene mladosti, nas pouči, da se je razvila Lojza iz otroka v vitko, planinsko lepo in ljubko dekle. In kdo bi zameril, kdo se spodtikal, če ustno izročilo o-menja: Lojziko je v dobi dekleško bujnega cveta u-griznil črv ljubezni, ki po navadi ne prizanese no-vemu zemljanu. Vendar na ta nepozabni vrtec pr-

ve ljubezni siroti ni posvetilo solnce zakonske sre-če. Slana nevošljivih jezikov ji je posmodila ženina in ji vsilila mesto moža samsko palico kot družico po kolovozih in grabah življenja. Kot od sile bogamolno dekle Lojza ni gasila pogorišča prve in zadnje pos-vetne ljubezni z vodo obupnih solz in telesnega hi-ranja, ampak prav s korenem vred je izruvala ple-vel ljubavi. Posvetila se je z dušo in telesom cerk-veni službi.

Stopila je na samostansko pot gamezatajevanja z delokrogom cerkvene pevke. To vrtin pa rečem, da je še Lojza kot hudo zimsko dekle v moji dobi pela in žvrgolela na koru kot slavček čisto, mehko in prav na lahno tresoč. Vsakemu svetcu na čast je znala zaokrožiti veselo pri spominu rojstva, a žalostno, v srce segajoče na dan njegove smrti. Ljubki glas je pripomogel Lojzi do onega brezskrbnega življenja, ki ga opisuje sam sv. evangelij z besedami:

„Poglejte ptice pod nebom, ki ne sejejo in ne žanjejo in ne spravljajo v žitnice; in vaš Oče nebe-ški jih reši.“

Kratko in malo: Lojza je zapustila očetov krov in se preselila z Radia k fari sv. Jurija in posedla majhno izbo v mežnariji. Tukaj pa tudi za mojih ča-sov ni sejala, ne žela, in Oče nebeški jo je preživ-ljal in hranil z obilnimi milodari.

Manj bogaboječji jeziki so jo prekrstili v dru-gega, pomožnega kaplana. Menda radi tega, ker je pela ali molila pri vsaki službi božji. Opravljala je križev pot po deset krajcarjev; zmolila vsako obne-moglo remšniško dušo na oni svet in jo poškopila pri pogrebu z obilnim hudournikom solz.

Bodi še omenjeno: moliti je znala Lojza. Mo-litve iz knjige, ponajveč kar iz glave, kratke in po cele ure dolge. Različno so bile zložene in zbite, za

vsak letni čas in ubrane na žalostno, resno ter ve-selo plat. Umela je pač kot malokdo, ukloniti in ura-vnati se po trenutnih razmerah.

Moj Bog, kolika radovednost me je trla, da bi vsaj enkrat smel pokukati v njene velike, črno pri-krojene bukve, v katerih so bili zapisani vsi ženci in vsi zagovori kot lek proti različnim uimam in ne-zgodam. Pa v dolgi dobi treh let se mi to ni posre-čilo. Lojza je nad vse čuvala pred tujim očesom in roko dva najdražja zaklada: črne, molitvene bukve zagovorov in svoja koščeno obrobljena očala. Vsake-ga novorojenega farana je pozdravila z molitvijo pri krstu in mu nazdravila s kupico v gostilni. Rajala je po vseh gostijah v fari.

Kazala pa je tudi brezdna žalosti za umrlimi; na zunanji v črno-žalni obleki, na znotraj pa, ker je jedla in pila pri običajni sedmini v krčmi.

Poleg molitev, žegnov in zagovorov je znala deliti Lojza razne nasvete in sejala je seme tolažbe v vsako, k njej zateklo potrto srce.

Njej na čast bodi povedano, da ni po zgledu navadnega Adamovega rebra zbirala, ne trosila na-pak bližnjega po župnji. Niti srce niti usta jej niso bila ubrana na prepirljivo ali obrakljivo stran.

Iz dosedaj povedanega bo lahko videl vsakdo, da so Lojzi po božji in človeški postavi zasluženo pripadali obilni milodari radočarnih remšniških sre. Po zunanosti je bila Lojza za mojih dob sicer staro-trhlega, a precej krepkega zdravja. Le tuintam se je potožila ob slabem vremenu, da jo zvija in ščiplje „revmatiz.“ Pa si je znala prepočiti to telesno nad-lego s svežimi veveričinimi kožami, ki jih je kot la-z vezala krov ščipanih in drapanih udov.

(Dalje prih.)

več plemičem po starem običaju z udarci z mečem v tešstvo. Potem zasedejo kralj in spremstvo konje, a kraljica pa sede v slavnostni voz ter se ob grmenju topov odpravijo v parlament. Tam ponovi kralj prisego in jezdi potem na grič kronanja, ki je narejen iz zemlje, prinesene iz vsakega mesta in vsake županije na Ogrskem in naredi s konja z mečem križ na vse štiri strani sveta. Ko je to končano, se vrne pa kralj v grad Državni dostojanstveniki, v prvi vrsti ministrski predsednik grof Tisza in knez-primas, bodo jahali za kraljem, finančni minister Telesky pa bo s konja metal zlat in srebrni denar med ljudi. Pri kronanju se bo dotaknil škof Prohaska iz Belega Stolnega Grada s krono tudi pleč kraljice.

Kdo bo kronal ogrsko kraljico?

Kraljico Cito bo v Budimpešti takoj za kraljevim kronanjem kronal vesprimski škof kardinal baron Hornig. Vesprimski škof ima že staro pravico od leta 1215, da kronajo ogrsko kraljico.

Denar trosijo na ceste.

Na Ogrskem je prastara navada, da ob priliki kraljevega kronanja finančni minister trosi zlat in srebrni denar med ljudstvo in sicer še le potem, ko so slavnosti kronanja v cerkvi končane. Tudi letos bo baje finančni minister Telesky trosil po cesti razni denar.

Cesar Karol I.

Mladostna leta cesarja Karola I.

Mladostna leta je preživel mladi nadvojvoda v ožidani pri svoji materi nadvojvodinji Mariji Jožefi, ki je bivala v krasnem gradu Persenbeug, potem v vili Varthole v Rajhenau-ju, ali na Dunaju (posebno v poznejših letih), tudi v gradu Miramarju pri Trstu, kjer je slovensko okoličansko in mestno prebivalstvo imelo nešteto priložnosti biti priča ljubeznivim in prisrčnim prizorom v Visoki rodbini in občudovati ljudomilost in srčno dobroto nadvojvodinje in obeh njenih ljubljencev, že kolikor toliko resnega, svojega bodočega visokega poklica se zavedajočega, a vendar proti vsakomur prijaznega in ljubeznivega nadvojvode Karola ter otroško veselega in živahnega 8 let mlajšega nadvojvode Maksa z njegovim dvovoznim vozičkom.

Doba učenja.

Nadvojvoda Karol Franc Jožef se je že v svoji zgodnji mladosti skrbno pripravljaj na svoj bodoči poklic. Že kot otrok se je učil raznih jezikov, ki jih govore narodi v monarhiji in tudi drugih. Nadvojvoda se je popolnoma priučil češkemu, madžarskemu, francoskemu in angleškemu jeziku. Gimnazijske študije je dovršil na znameniti dunajski gimnaziji pri Skotih, a za versko vzgojo je v prvi vrsti skrbela njegova mati, ki je znana kot zelo pobožna žena. V vojaških stvareh mu je bil vzgojitelj polkovnik grof Wallis. Jeseni leta 1903 je nadvojvoda, star 18 let, vstopil v vojaško službo, s čimer pa nikakor ni prenehala zanj doba študij. V tem času je bival v Pragi. Znani češki učenjak in strokovnjak, poznejši poljedelski minister prof. dr. Braf, ga je poučeval v finančni vedi, trgovinski politiki in narodnem gospodarstvu, profesorja Albrich in Pfaff v pravoslovju, in profesor Ott v kanonskem in cerkvenem pravu.

Mladeniška doba.

Proglasitev nadvojvode Karola Franca Jožefa za polnoletnega se je vršila na njegov 20. rojstni dan, dne 17. avgusta 1907, v vili Varthole v Rajhenau-ju. Na mesto dotedanjega vzgojitelja polkovnika grofa Wallisa je stopil voditelj novega nadvojvodovega dvorjanstva, komorni predstojnik princ Zdenko Lobkovic.

Vojaška leta.

V vojaško službo je vstopil nadvojvoda Karol Franc Jožef leta 1903 in sicer pri nekem lovskem bataljonu v Bilinu na Češkem. Služil je najprvo kot poročnik pri ulanicih, potem pri dragoncih. Mlad častnik je bil od leta do leta povišan v službi in je bil dne 16. junija 1915 imenovan za generalnega majorja in kontre-admirala, povodom prevzetja poveljništva napadne armadne skupine na Tirolskem pa dne 18. marca 1916 za podmaršala in podadmirala. Kmalu nato je prevzel poveljništvo skrajnega desnega krila zveznih čet na galisko-bukovinski fronti. O tej priliki je bil prestolonaslednik dne 12. avg. 1916 imenovan za generala konjenice in admirala. Ko je dne 27. avgusta 1916 napovedala Rumunska Avstriji vojno, je prestolonaslednik sprejel vrhovno poveljništvo tudi nad rumunsko fronto. Dne 12. novembra t. l. je bil prestolonaslednik imenovan za generalnega polkovnika.

Kakšen je novi cesar.

Dasiravno cesar Karol I. kot določen naslednik prestolonaslednika nadvojvode Franca Ferdinanda ni bil dosti znan javnosti in je še le po smrti svojega strica kot prestolonaslednik stopil v širši svet, je vendar znana o njem marsikatera dogodbica, ki

kaže njegovo plemenitost in ljudomilost. Splošno znano pa je velika ljubezen, ki vlada med njim ter njegovo materjo in bratom. Znano je, da je porod sedanjega cesarja stal njegovo mater skoro življenje. Nadvojvodinja Marija Jožefa je dolgo tedne po porodu nevarno bolela in le največja skrbnost zdravnikov ji je rešila življenje. Okrevala je šele po dolgem času. Nadvojvoda Karol Franc Jožef je bil kot otrok zelo slaboten in se je utrčil šele pozneje. Veliko mu je v tem pogledu pomagalo tudi zdravljenje z mrzlo vodo v Briksenu na Tirolskem, kamor je zahajal v deželni starosti. Znano je, da je bil mladi nadvojvoda poseben ljubitelj cesarja Franca Jožefa in cesar se je dal s svojim ljubljencem nekikrat celo fotografirati. Slika kaže cesarja Franca Jožefa v civilni obleki ob morski obali, držočega z desnico svojega pranečaka v deški mornarski obleki.

Karol Franc Jožef ne kaže tipa (izraza) Habsburžanov, pač pa po materi saksonsko pokolenje. Pravi, da je bil posebno v svojih mlajših letih v glavo, po svojih plavih lasih in svetlih očeh zelo podoben svojemu stricu, saksonskemu kralju Frideriku Avgustu, bratu nadvojvodinje Marije Jožefe. Po svojem očetu je podedoval veliko veselje do lova. Dne 2. januarja 1905 se je prigodila nadvojvodi Karolu Francu Jožefu na Dunaju nesreča, da si je pri drsanju zlomil nogo. Zdravnikom se je posrečilo, da so ga popolnoma ozdravili, tako da ta nezgoda ni imela zanj zlih posledic.

Dne 21. oktobra 1911 se je poročil, kakor smo že zadnjič poročali, s princesinjo Cito Parmsko in Burbonsko.

Cesarica Cita.

Cesarica Cita Marija Adelgunda Mihaela Rafaela Gabriella Josipina Antonija Luiza Neža je bila rojena dne 9. majnika 1892 v Villa reale delle Pianore v Viareggiu pri Lucci v Italiji kot hči Roberta, vojvode Parmškega in Burbonskega in njegove druge soproge vojvodinje Marije Antonije, princesinje portugalske.

Rodbina Parma.

Vojvode Parmski so bili vladarji v mali vojvodini Parma do leta 1859. Bili so zavezniki Avstrije in so se po izgubljeni bitki pri Solferinu morali umakniti pijemontskemu kralju Viktorju Emanuelu 2., ki je leta 1860 vojvodino Parmsko združil z drugimi pokrajinami vred v kraljestvo Italijo. Vojvodinja, ki je vladala tedaj za svojega sina vojvodo Roberta, je sicer protestirala proti tej ugrabitvi dežele, toda ta ugovor je ostal brezuspešen.

Cita ima 19 bratov in sester.

Zakon vojvode Roberta je bil zelo plodovit. Iz prvega zakona je bilo osem otrok, med njimi sedaj vladajoči vojvoda Henrik in pa princ Elija, ki je član naše armade in se nahaja na primorski fronti, ter je poročen z nadvojvodinjo Marijo Ano, hčerjo vrhovnega armadnega poveljnika, nadvojvode Friderika. Iz drugega zakona vojvode Roberta je izšlo 12 otrok in princesinja Cita, sedanja cesarica, je bila peto dete. Oče princesinje Cite, vojvoda Robert, je umrl leta 1907. Cesar in cesarica sta si celo v daljšem sorodstvu, kajti cesar je nečak, cesarica pa nečakinja nadvojvodinje Marije Anuncijske.

Mladostna leta cesarice Cite.

Svoja prva mladostna leta je princesinja Cita preživela v vili Pianore, razkošno urejenem gradiču sredi celega gozda pinij in oljk. Vzgajali so jo strogo, v strogo verskem duhu. Značilno za pobožni duh, ki vlada v vojvodski rodbini, je dejstvo, da sestra princesinje Cite, vojvodinja Adelajda, živi kot priprosta nuna v nekem inozemskem samostanu. Po dovršenem 10. letu je prišla princesinja Cita v zavod salezijank v Cangberg na Bavarskem, kjer se je vzgajala več nčera vladarskih in najvišjih plemiških rodbin. V Cangbergu je ostala do leta 1903. Nekaj časa se je mudila nato v samostanskem vzgojevališču benediktink na angleškem otoku Wigtu.

Cita v Soli.

Do 10. leta je ostala princesinja Cita v rojstni hiši, nato so jo dali v samostan benediktink v Cangberg na Bavarskem, kjer je bila vzgojena. V samostanu je bila princesinja Cita ljubljena součenk. Bila je izvrstna učenka, zlasti v računanju je prekosila vse druge. Bila je tudi izborna orglavka ter je v samostanski cerkvi včasih oskrbovala orgljanje. V samostanu je bila šest let. Brhko princesinjo, vedno veselega obraza, je vse rado imelo. Nastale prepire med součenkami je vselej razumela poravnati, ker je bila zelo priključljiva in obenem resnobege vedenja. Vsaki součenci je rada pomagala v tej ali v oni zadevi, če je le mogla. Do učenja je imela veliko veselja, ne da bi se bilo z njo v samostanu vsled njegovega knežjega rodu drugače ravljalo, kakor z drugimi učenkami.

Cita zvesta prijateljica.

Ko je nedavno obiskala neka bivša součenka našo sedanjo cesarico, takrat se prestolonaslednikovo soprogo, na Dunaju, si je ni upala tikati, marveč

o je začela v pogovoru vskati. Visoka gospa pa je reče ljubeznjivo-priprosto: „Bile sve součenki in prijateljci v Soli in kot take še ostaneve tudi v bodoče. Zakaj me torej vikaš, ker ti vendar nisem storila ničesar?“

Zaroka in poroka.

Z nadvojvodom Karolom Francem Jožefom se je seznanila leta 1909 v Francovih varih na Češkem, ko sta oba posetila skupno teto nadvojvodinjo Marijo Anuncijsko, ki se je tedaj zdravila v tamošnjih kopeli. Ko sta se zaročila, je bila nadvojvodinja Cita stara komaj 18 let. Odlej je bil nadvojvoda večkrat gost v vili Pianore. Mlada zaročenca sta večkrat zahajala v Lucco na Laskem, se udeleževala tam ljudskih veselja in bila sta oba kmalu zelo priljubljena med domačim prebivalstvom. Prihodnje leto se pa je princesinja Cita s svojo materjo preselila v grad Svarcau, ki ga je kupil vojvoda Robert že pred nekaj časom. Tu se je vršila potem dne 21. oktobra l. 1911 poroka. Poročil je mlado dvojico mnsgr. Bisleti, ki ga je v ta namen poslal papež iz Rima. Navzoč pri poroki je bil tudi cesar Franc Jožef, ki je pri sklanostni pojedini nazdravil novoporočence in v začetku svoje zdravice dejal: „Vse osrečujoča poroka, za katero smo se danes zbrali, da jo slovesno praznujemo, me zelo veseli in me navdaja z velikim zadovoljstvom. Nadvojvoda Karol si je izvolil za družico življenja princesinjo Cito Parmsko. Čestitam mu na tej srčni izvolitvi in pozdravljam nadvojvodinjo Cito z iskrenim veseljem kot članico svoje hiše.“ Prisostvovala sta poroki tudi oba ženina strica nadvojvoda Franc Ferdinand in saksonski kralj.

Cita kot žena.

Nadvojvodinja Cita je bila že takoj od začetka prava žena vojaka. Sledila je svojemu soprogu na njegovih vojaških potovanjih in je tako tudi dosegla, da ga je smela spremiti na maršo, ko je njegov polk bil premeščen iz Brandysa v Kolomejo. Bala se ni nikakoršnih težav in je tako v Misteku stanovala s svojim soprogom v neki navadni meščanski hiši, ne pa v bližnjem gradu nadvojvode Friderika. Posebno rada je spremljala svojega soproga, ko je nadziral vojaške hleve. Ravno tako pa je tudi nadvojvodinja sedaj v vojnem času sledila svojemu soprogu na bojišče in je tamkaj obiskovala vojaške bolnišnice. Prav v zadnjem času se je poročalo o takem obisku vojaških bolnišnic na rumunski fronti, kjer je ljudmila in dobrosrčna vojvodinja tolažila ranjence in begunce in jim delila darove, zapuščajoč povsod v svojih vseh sliko pravega angela tolažbe in prisrčne dobrote.

Cesarjeva družina.

Na gradu Varthole pri Rajhenau-ju je dne 20. novembra 1912 povila svojega prvorojenca, sedanjega prestolonaslednika, nadvojvodo Franca Jožefa Otona. Meseca januarja 1913 se je nadvojvodska dvojica preselila v novourejeni grad Hecendorf pri Dunaju, ki ga je jima daroval in preuredil cesar Franc Jožef. Tu je povila nadvojvodinja Cita dne 3. januarja 1914 deklico, ki so jo krstili za Adelajdo Marijo Jožefo. Tretji otrok, nadvojvoda Robert Karol Ludovik, je bil rojen dne 8. februarja 1915, četrti, nadvojvoda Feliks Friderik Avgust, je bil rojen dne 31. majnika 1916, ko se je nadvojvoda Karol Franc Jožef nahajal kot poveljnik na tirolski fronti in za to tudi ni mogel prisostvovati krstu, ki se je vršil v cesarjevi navzočnosti v Senbrunu in je bil kum novorojencu saksonski kralj Friderik Avgust.

Cita svoje otroke sama dojila.

Naša cesarica je vse svoje otroke sama dojila. Hodila je tudi ali sama ali v spremstvu svojega soproga ali svoje dvorjanice grofice Nostic v dvorno lekarno, da v lekarni osebno nakupi za otroke potrebne predmete. O kakovosti živil, ki so bila namenjena za njene otroke, se je vselej hotela sama prepričati. Vsa njena skrb je posvečena vzgoji otrok, katere sama uči sklepati roke in moliti. Naša mlada cesarica je vzor krščanske matere.

Cesarjevič.

Vsi štirje otroci cesarske dvojice so telesno in duševno krepko razviti. Najstarejši sin in prestolonaslednik Oton je ravno dopolnil 4. leto svoje starosti in je zal in ljubeznjiv otrok. Bil je tudi ljubljeneo rajnega cesarja, katerega je večkrat na dan obiskal. Cesar ga je vselej z veseljem sprejel.

Novo stanovanje cesarja Karola.

Cesar se bo po pogrebu cesarja Franca Jožefa preselil iz Senbruna v cesarski dvor, kjer že pridno pripravljajo novo stanovanje za cesarsko družino.

Dve leti že stanuje cesar Karol I. v Senbrunu na tisti strani grada, ki sega na vrt. Prejšnje stanovanje v gradu Hecendorf mu je bilo za številno družino premajhno.

Državni zbor.

Avstrijska državna zbornica bo sklicana na zasedanje nekako okrog 15. januarja 1917. Zbornica